

Värderingsförändringar, etik och bemötande

Erik Blenberger
Institutet för organisations- och arbetslivsetik
Ersta Sköndal högskola

Värderingsförändringar och etik

Reflektioner och påståenden

Vad gör oss moraliskt upprörda resp hoppfulla? Hur ser m a o vår moralism – våra etiska kärnvärderingar – ut?

Etiska förändringar: Framsteg, förfall, pendelrörelse?

Förändringar i synen på barn, invandrare, personer med funktionsnedsättning, äldre, kvinnor – män, Trygghet & stabilitet! Frihet & självbestämmande!

Stå ut! Var lycklig/ha kul! Ställ krav!

Sköt dig! Utvecklas! Gör karriär! Bli entreprenör!

Ökad uppmärksamhet på etik (t ex frågan om värdegrund, etiska koder m m) djur, dygder, bemötande ...
Ericsson: **TAKING YOU FORWARD** och/eller Nokia: **Connecting People?**

ETIK

Tre centrala frågor

- 1 Hur uppfattar vi människans värde?
- 2 Vad gör en handling/regel/praxis rätt?
- 3 Vilket ansvar har jag/vi (i en viss roll) och vilken slags person(er) bör jag/vi vara?

1 Hur uppfattar vi människans värde?

Människovärdesprincipen: Människans värde är ... högt, lika, obetingat/givet med livet & överordnat djurens värde.

Ur FNs förklaring om de mänskliga rättigheterna, Art 1:

Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De är utrustade med förnuft och samvete och bör handla mot varandra i en anda av broderskap.

Ur Regeringsformen (RF 1 kap, 2 §):

Den offentliga makten skall utövas med respekt för **alla människors lika värde** och för den **enskilda människans frihet** och **värdighet**.

2 Vad gör en handling/regel/praxis rätt?

Att den har sin grund i goda intentioner!

SINNELAGS-ETIK

Att den stämmer med min/vår moraliska intuition (i en konkret situation)!

SITUATION S-ETIK

Att den bygger på giltiga etiska principer och normer!
T ex värdighet, frihet, tolerans, rättvisa, jämlikhet, jämställdhet, humanitet, solidaritet, mänskliga rättigheter

PLIKTETIK

Att den (sannolikt) ger de bästa konsekvenserna!

KONSE-KVENSETIK

Fyra medicinsk etiska principer

enligt Beauchamp & Childress (1983): *Principles of Biomedical Ethics* och Gillon (1985): *Philosophical Medical Ethics*.

- Autonomi – självbestämmande!
- Rättvisa – utifrån likhet och behov!
- Skada inte/minimera skadan!
- Gör gott – främja patientens bästa!

Det etiska plattformen

enligt SOU 2001:8 Prioriteringar i vården

- Människovärdesprincipen
- Behovs- (& solidaritets)principen
- Kostnadseffektivitetsprincipen

Konsekvenser – för VILKA?

För ALLA
berörda –
största möjliga
antal!

Främst för
person-
er som är i eller
riskerar en
särskilt
UTSATT
SITUATION!
Skadeobservans,

UTILITARISMEN

3

Vilket ansvar har jag/vi (i en viss roll) och
vilken slags person(er) bör jag/vi vara?
(Vilka karaktärsegenskaper bör jag ha?)

Aristoteles (d 322 f Kr) dygdelista

Dumdristig	Modig	Feg
Omåttlig	Måttfull	Insensibel
Slösaktig	Frikostig	Snål
Vulgär	Storslagen	Lågprofilerad
Inbilsk	Stolt	Försagd
Karriärlysten	Ambitiös	Lat
Lättretlig/vresig	Tålmodig/godlynt	Andefattig
Skrytsam	Uppriktig	Blygsam
Pajasaktig	Spirituell	Tråkig
Inställsam	Vänlig	Gnällig
Avundsjuk	Empatisk	Skadeglad

Dygder enligt Paulus (d ca 65)

Kärlek, innerlig medkänsla, glädje, frid, mildhet, vänlighet, ödmjukhet, godhet, trofasthet, tålamod, självbehärskning m fl

”Tro, hopp och kärlek ... störst av dem är kärleken.”

Benjamin Franklin 1706-90 (från 1784:)

Måttlighet, tystlåtenhet, ordning, beslutsamhet, sparsamhet, arbetsamhet, uppriktighet, rättvisa, hovsamhet, snygghet, lugn, kyskhet, ödmjukhet.

Franklins modell för moralisk självuppföstran							
Dygd & dag	Må	Ti	On	To	Fr	Lö	Sö
Måttlighet							
Tystlåtenhet							
Ordning							
Beslutsamhet							
Sparsamhet							
Arbetsamhet							
Uppriktighet							
Rättvisa							
Hovsamhet							
Snyggghet							
Lugn							
Kyskhet							
Ödmjukhet							

Aktuella dygder & ideal – några förslag:

Ärlighet, rättkänsla & mod, civilkurage
Effektivitet & flexibilitet: Ta ansvar! Jobba hårt! Uppdatera dig!
Vänlig & jämlik stil – med tolerans & samförståndsanda
Medkänsla, humanitet & solidaritet med utsatta personer
Individualitet, "personlig utveckling", autenticitet & reflexivitet:
 Var dig själv & ha självinsikt! Förverkliga dig själv ... gärna med andra! Var omprövande & självkritisk! (Ironi som livshållning?)
Humor & kreativitet
Miljömedvetenhet: Hänsyn till djur & natur! Sortera sopor!
Esteticism & kroppsobservans:
 Inredning, design & mode! Motion & stil! ("Gör om mig!")
 Kalorisnålt & fiberrikt – men med gourmetkänsla!

Etiska personegenskaper för socialarbetare

Ur Akademikerförbundet SSRs etiska kod för socialarbetare

- mod/civilkurage
- rättkänsla
- balanserat omdöme
- empati – lyhördhet
- vidsynthet & tolerans
- integritet
- respektfull, jämlik & vänlig grundhållning till andra

Personlighetsdrag med en etik dimension

Ur Akademikerförbundet SSRs etiska kod för socialarbetare

- ansvarstagande
- kritisk självinsikt
- kreativitet
- samförståndsvilja & samarbetsförmåga
- självständighet
- saklighet & tydlighet
- social kompetens
- noggrannhet
- humor

**BEMÖTANDE -
pedagogik, estetik och etik**

Allt sämre bemötande?

Pessimistisk – optimistisk tolkning?

Hårdnande samhällsklimat & ökad likgiltighet! ↔ Vänligare, mer avspänd & jämlik inställning

- Vilken tolkning - över tid - gör jag utifrån hur jag själv har blivit och blir bemött?
- Vilken tolkning ger mitt egen bemötande - professionellt och personligt - skäl för?

Sociala kategoriseringar – språkets & tankens bemötande
HAR PROBLEM, I NÖD, I KRIS, DRABBADE, NÖDLIDANDE, HJÄLPBEHÖVANDE, SÄRBARA, SKÖRA, SVAGA, RESURSVAGA, UTSATTA, PERSONER I UTSATTA SITUATIONER, MARGINALISERADE, AVSIDESTAGNA, SOCIALT EXKLUDERADE, UTSLAGNA, UTANFÖRSKAP, HEMLÖSA, UTELLIGGARE, DE ELÄNDA, STACKARE, FATTIGHJON, SOCIALFALL, UNDERKLASS, SÄMST STÄLLDA, SAMHÄLLETS OLYCKSBARN, PROBLEMBARN, LÄNGST NER PÅ SAMHÄLLSSTEGEN, SAMHÄLLETS BOTTENSKIKT, UTANFÖR SAMHÄLLET, TRASPROLETARIAT, DE NEDERSTA, DE MINSTA, VANLOTTADE, VANARTADE, DE UNDERMÅLIGA, ALLSKÖNS MINDERVÄRDIGHET, FÖRLORARE, NOLLA, STIGMATISERADE, KRONIKER, PROBLEMATIKER, VÄRNLÖSA, VEKLINGAR, LÅGPRESTERANDE, ARBETSSKYGGA LÅTTINGAR, PATRASK, RÖTÄGG, SLÖDDER, PSYKFALL, SVAGSINTA, SINNESSLÖA, SJÄLSSLAPPA, STÖRANDE ELEMENT, VÅRSTINGAR, KRIMINELLA, KÅKFARARE, MISSBRUKARE, ALKOHOLIST, A-LAGARE, KNARKARE, PUNDARE, VANFÖRA, INVALIDER, HANDIKAPPADE, FUNKTIONSHINDRADE, PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING, PERSONER MED SÄRSKILDA BEHOV ...

Bemötande – olika aspekter			
	Pedagogiska aspekter	Estetiska aspekter	Etiska aspekter
Personbemötande			
Organisations-/verksamhetsbemötande			

Grundprincip, nyckelord för den andra & bemötande			
Grundprincip	Mänskliga rättigheter	Humanitet, generositet	Solidaritet
Nyckelord för den andra	Människa, medborgare	Medmänniska, vår nästa	Samhörig, förbunden, kamrat, vän
Bemötande	Respekt: Artighet & hänsyn Intresse & lyhördhet/empati s. uppmärksamhet Tydlighet & fasthet (ev även: kritik)	(Respekt etc +) Vänlighet Stöd & uppmuntran Empati som medkänsla	(Respekt etc Vänlighet etc +) Jämlikhet Tillit & inkludering Vänskaplighet Sympati

Förslag till nyckelord för bemötande

- Respekt: Artighet och hänsyn (!)
- Intresse och lyhördhet/empati som uppmärksamhet (!)
- Jämlikhet (trots att relationen är asymmetrisk) (!)
- Tydlighet och fasthet (!)
- Stöd & uppmuntran (!)
- Vänlighet (!?)
- Empati som medkänsla (!?)
- Tillit och inkludering (!?)
- Kritik & konfrontation (!?)
- Vänskaplighet(?)
- Sympati (!?)
- Humor (!?)

Vilka nyckelord vill du ta bort resp komplettera med?
